

50 jaar werk in het Waasland: Transcriptie

2009

Interview met Camiel Van Haute

In blauw: onduidelijkheden, onjuistheden, vergissingen in data, onbegrijpelijke termen.

00:12 Camiel , vertel eens hoe je in de Manta terecht bent gekomen. Want je werkte als portier?

Ik werkte als portier in Sint-Niklaas, ik moest geen soldaat worden, en meneer superior had gezorgd voor, met de vrienden van de Manta, dat ik daar kon beginnen. En daar kom, ik op 2 dagen binnen. En ik was vertrokken. En ik werd daar gewoon magazijnbediende, magazijnier in een dekenmagazijn. En als ik daar een week werkte, dan dacht ik: dat blijf ik mijn leven niet doen. Als dat hier nog een week of 2 weken verder is, en dat blijft hetzelfde, ben ik zeker terug weg. Want gewoon een deken opvouwen, in een doos steken, die weg zetten, en dat heel uw leven, dat zag ik niet zitten. Hangt er een papier uit, een bericht, op de sociale dienst, we hadden een sociale dienst, die werkte goed, en daar vragen ze een hulpmagazijnier in een centraal magazijn. Maar ik was nog maar juist op Manta, ik kende ginder nog niets, dat was zo groot. Dat duurt weken alvorens je daar een beetje de weg weet. Zeggen ze: dat is in de atelier. Dus we hadden een afdeling, een metaalafdeling zal ik maar zeggen, en daar werden al de machines gemaakt waar dat wij in de Manta mee produceerden. En dat was een onnoemlijk groot magazijn, en alles wat er nodig was in de fabriek was daar gecentraliseerd, zowel van naaigarens, linten, verpakkingendozen, al het ijzeren materiaal, gegoten stukken, afgewerkte stukken, ruwe stukken, kwam allemaal binnen, afgewerkt in de atelier, kwam terug in het magazijn en werd gestockeerd op de afdeling, dus ieder afdeling had een nummer, en volgens die nummer moesten we dat dan terug stockeren. Als er een breuk was aan een machine, zeggen ze we zoeken dat, die nummer, want alles werd ook bij ons getekend. We hadden een studiebureel met 6 7 technische tekenaars, en daar werden de machines ontworpen. En alles kwam op plan. We hadden een modelmakerij die het model maakte in het hout als het gieten stukken waren. Het model wordt opgestuurd naar Aalst, naar een gieterij, Vulcain, en daar werden de stukken gegoten. Die werden dan terug geleverd bij ons. En die werden gestockeerd in het magazijn. Dan: een hele organisatie. Bons maken en al. Dan is er iemand, een bepaalde persoon in de atelier, een tussenman tussen magazijn en atelier, die kwam met bons, afleveringbons zal ik maar zeggen, want alles moest buiten gaan op bon. Want dat stond allemaal op fiches. En dan kijken wij naar de nummer. Ah die komt om die brute stukken en dat is voor dat machine. Dus moesten wij ons niet aantrekken. Die kwam die stukken halen, voerde dat naar de atelier, aan de machine, en dat werd daar afgewerkt. En afwerking, dat is ook weeral een hele toer. Allez, dat heeft verder mijn job geweest. Dus eigenlijk van textiel weet ik minder. Omdat ik altijd dan in de metaalafdeling gestaan heb. Maar we maakten wel waar dat we, onder andere de spoelmolens, de ???, de voddenskapottrekkers zal ik maar zeggen want hoe noemen ze dat in het Vlaams, ik weet het zelf niet, de ???, dus de grote machines waar alle fijn, kapot getrokken stof, verwerkt wordt tot een heel fijn lint, en dat werd verdeeld op kleine

Rek. 091-0007009-54
BTW BE 0206.460.639

Lamstraat 113
9100 Sint-Niklaas

erfgoedcel@interwaas.be
www.erfgoedcelwaasland.be

T 03 500 47 55

De Erfgoedcel Waasland maakt deel uit van het intergemeentelijk Samenwerkingsverband Land van Waas (Interwaas) en wordt ondersteund door de Vlaamse overheid en de steden en gemeenten Beveren, Kruikebeke, Lokeren, Moerbeke, Sint-Gillis-Waas, Sint-Niklaas, Stekene, Temse, Waasmunster en Zwijndrecht.

smalle reepjes, en dat was voor de spoelmolens. En we maakten van dat lintje een draad, dat werd gesponnen, en van daar gaat het naar de weverij. En we hadden twee verschillende weverijen, een platweverij en een jaccard-weverij. Dus dat is een machine met een jaccard op, hoe moet ik dat uitleggen? Dan was... elk draadje werd opgetrokken door die mechaniek. Dus ze konden figuren maken, van kleuren en weet ik al, in een deken. Dat waren de jaccards.

05:37

Dus dan wordt dat geweven, als het ruw geweven is, gaat het naar de kaardmachines, om de wol op te trekken. Dan gaat het naar de wasserij, de drogerij, naar de ??? waar het deken gedroogd wordt en gerokken, want die worden een beetje gerokken op maat. En dan gaat dat naar de afwerking, dus snijden, stikken, afboorden met lint. De Solemio's, dat was hét luxepaard van de Manta, dat werd afgeboord met een velouren lint. Dat kwam allemaal van Zwitserland, dat werd ginder gemaakt. En de gewone... de andere dikke dekens, ook in wol, werden afgewerkt met een satijnen lint.

06:40 Maar jij hebt dus je hele leven in de Manta, in dat magazijn gewerkt? Of niet?

Neen. Ik ben in dat magazijn gekomen als leek –want ik kwam van een ??? – Ik kende niets van ijzer, van metaal, van vijzen en bouten en moeren en rondellen, van alle maten en soorten, dat was daar echt alles. En ook 2 systemen, we hadden de Withworth, het Engelse draadstelsel van vroeger, dat hadden we ook nog in gebruik, maar het nieuwe stelsel van Duitsland eigenlijk was met millimeterdraad. Dus ge had een Withworth, engelse maten en het milimetersysteem, dus het gewoon metrisch systeem dat in voege kwam. Daarmee hadden we 2 assortimenten. Dat moest allemaal afzonderlijk gehouden worden. En ik heb daar op de Manta, na een half jaar, denk ik begon ik dat zowat te kennen. En dat was daar in dat magazijn een beetje wanorde. Ik ben daar inventaris beginnen maken, op mijn eentje. Allez, tussen door het werk. En ik heb daar stukken geklasseerd en gevonden die ze misschien in geen 10 jaar wisten dat die er waren. En ik had ondertussen permissie gekregen van op het studiebureel, als ik een stuk gevonden had en er stond niets op van een nummer – want elk stuk werd genummerd, dat we weten wat en voor waar dat het is – dan ging ik zoeken in de kalken, dus in de tekeningen, per afdeling kijken of ik dat vond. Dus daar had ik ook eigenlijk carte blanche voor. En zo heb ik daar verschillende inventarissen gemaakt, en alles een beetje op orde gekregen, goed gewerkt allez. En dan vroegen ze, na een jaar of zes heb ik daar gestaan, op de bureau van het magazijn, wilde gij een stapke hoger. Wie zou dat niet willen? Dus ik moest dan geen zwaar werk meer doen, dan deed ik de bureau van het magazijn. We waren ook ons 2. Weeral het fichestelsel, allemaal bij houden. Dus alle maanden kwam er een lijst van de ???, dat was allemaal met ponskaarten in die tijd. Ik weet niet of dat ge dat nog kent. Ge zult het misschien nog wel een beetje weten. Dus allemaal aanstippen.

09:35

Ik heb daar ook een jaar of 6 7 gezeten, en ons bureel dat lag tegen het bureel van de planning van de atelier. En op een gegeven moment, onze chef die was oud, die werd niet meer vervangen zal ik maar zeggen, en die muur werd uitgeslagen, kent ge dat? Er 1 bureau van maken. En de chef van de planning

die was dan ook baas over ons, zal ik maar zeggen. Dus zaten we in 1 grote bureau. Maar wij werkten toen praktisch alleen voor de Manta, in de atelier. Dus we maakten weefgetouwen, spoelmolens, kardes, alles. En ook bepaalde machines aankopen die wij niet nieuw konden maken, verbreden. Dus ge hebt een grote karde, dus gewoon alles hetzelfde maar alles breder maken, dat ze meer konden produceren, andere spoelmolens, goed. Maar op een gegeven moment is de fabriek volzet, en we hebben zo een atelier, ze werkten daar minstens met 260 man denk ik. Handarbeiders, paswerkers en de machinemannen. We werkten constant – als er veel werk was – met 3 shiften. Dag en nacht. Dus dan moet je veel werk hebben. Er werkten 80 machinemensen, dus die moesten altijd ook de vroegen, de laten en de nacht. En na een jaar of 6 stonden ze daar dus ik weet niet hoeveel achter.

Dus als de fabriek volzet was, werkten we dan voor derden buitenhuis. Ons 1ste groot werk, dat was een licentie van Oostenrijk, dat waren de stoomkoppelingen voor de treinen. Dus alles was toen nog met stoom. Nu is het allemaal elektrisch. Dat was allemaal met stoom. Dus de buizen, de koppelingen tussen 2 wagons, allemaal die stukken, buizen en al dat fabriceerden wij onder licentie van Oostenrijk voor al de spoorwegen hier in België. En dat was formidabel schoon werk. Maar ook, na zoveel jaren valt de stoom weg, de stoomtreinen vallen weg. Alles wordt geëlektriseerd zal ik maar zeggen... En wat nu? Dus er valt veel machinewerk weg. Dus alles moet dan gemaakt worden in platen, de kanalen, blazers, elektrische leidingen, ook de radiatoren zal ik zeggen, die maakten wij allemaal zelf. Buizen met ??? erop. Dat werd allemaal bij ons gemaakt. Dat was een productie van buizen en platen, zal ik maar zeggen. Er kwam niet veel gietwerk aan te pas. Ja, tot hoe lang? Dat hebben we toch ook verscheidene jaren gedaan. Tot dat ook verminderde. En dan hebben we nog gewerkt voor andere grote fabrieken. Voor FN van Gent. De breimachines. Op een zeker moment was 50 procent van onze productie zeker voor FN Gent. Allemaal stukken voor breimachines, maar dat waren dan breimachines van 6, 8, 10 meter, waar ik weet niet hoeveel stukken op stonden. Ondertussen beginnen wij zelf een productie met breimachientjes. Kleinere. Van 1 of 2 meter maximum. En dat bracht veel werk mee, maar of dat eigenlijk veel opbracht, dat weet ik niet. Want over het financiële moet je mij niets vragen. Ik weet 1 ding: mijnheer De Lovinfosse, de grote baas, was een beetje ijdel denk ik. En hij kocht op een gegeven moment alle fabrieken in de omtrek op. Dus weeffabrieken in Aalst en op andere plekken kocht hij allemaal op en ontmantelde die dat hij alleen een monopolie had voor dekens te maken bijna volledig voor België. En dan koopt hij in Gent de UCB op. Union Cottonnière Belge. En daar heeft hij zich aan miskocht. Echt! En als het dan minder goed ging in de textiel, moesten wij van de atelier, het geen we verdienden, daar aan afgeven. En als het beter ging, ja, maar dan konden wij geen machines kopen. Dus normaal gezien, een atelier die wil produceren, moet minstens om de 5 jaar nieuwe machines kopen. Want ze moderniseren altijd maar, de machines. Als je daar niet aan meedoet, dan val je uit de boot. Wij stonden daar met machines die misschien al dertig jaar oud waren.

15:55

Maar als we daar in zo'n slechte papieren zaten, komen ze aan mij vragen: wilde gij de planning doen van de atelier? Ik zeg, maar dat kan ik niet. Allez, zeggen ze, ge moet juist een klein proefje komen afleggen, en ze geven mij een plan, dus ondertussen leert ge plans lezen, leert ge alles kennen, dus

als ge u dat een beetje aantrekt, en ge wilt altijd maar bij leren, ja dan leert ge dat, en daar ik zoveel mogelijkheden had van op het tekenbureau, het studiebureau, om daar eens binnen te komen en alles na te kijken, wist ik veel en leerde ik plans kennen. En die chef die zei: ge hebt een plan, wat voor metaal is dat, hoe ga je dat laten afwerken? Ik zei: dat is 2 keer niets. Goed zei hij, ge zijt aangepakt, ge moogt de planning doen.

16:52

En dan stonden wij – luister, dat is nu een donkere noot – 9 maand ten achter voor de werken die we deden voor buitenhuis. Dus mensen van FN, mensen van andere ateliers, die kwamen alle dagen bij ons: wij moeten nu die of die stukken hebben, want ons lijn – wij zijn aan het monteren – wij moeten dat hebben of we kunnen niet verder. Alle weken 2 keer een vergadering, als ik dat overpakte hé. Dus ge moet eerst het vertrouwen winnen, we hadden ook meestergasten, dus de leiders van de atelier, daar moet ge eerst en vooral goed met overeen kunnen komen. Maar ik kende die mannen allemaal al lang. En dan de atelier zelf, ja dat was maar bijzaak. Dus eens ik met die mannen goed overeen kwam, maakte ik dat de mensen die kwamen vragen naar die bepaalde stukken, die allemaal overal voorrang kregen, om die mensen te voldoen. En ik moet zeggen, ik gaf dan zelf de werken die moesten uitgevoerd worden aan de machineman zelf. Dus nu dees doen en niets anders. Want als ge ze laat doen... ik zal maar 1 ding zeggen: er zijn goede werken en er zijn slechte werken. Goede werken doen ze allemaal graag. Het was het premiestelsel dat bij ons ingevoerd was. Dus daar konden ze veel op verdienen. Slecht werk, daar verdienden ze niets aan. Dus dat slecht werk wordt altijd achteruit geschoven. Ik zeg maar dat kan niet hé. Ik verwittigde die mannen, kijk nu heb je een goed werk, maar hierachter komt een slecht werk. Ik wist dat, ik had alles bij. Ik had lijsten van al wat er in de atelier was, van klein tot groot, en ik wist hoever dat dit in afwerking was. En vaneigen, je moet dat opvolgen. En na een jaar en een half, was heel die achterstand weg gewerkt. Jongen, ik kon met mijn werkmensen, met mijn mensen werken hé, dat kunt ge niet geloven. Daar mocht ik nu aan vragen al wat ik wou. Slechte werken die werden altijd weg gesmeten, dus die lagen 3 maand langer in de atelier als normaal. Bij mij ging dat anders. Dus ze kregen een goed werk en een slecht werk. En zo konden ze op dat goed werk vooruit lopen. Pak nu een werk van 5 uur. En ze doen er een uur af. Dat is een uur die konden ze besteden aan dat nieuw werk al, aan dat slecht werk, om zo daar ook zo min mogelijk verlies aan te hebben. Dat ze daar ook soms préé mee ophaalden. Zo kon ik daar mee werken. En ik heb dat 25 jaar gedaan, dat waren de laatste jaren...

20:22 Maar de Manta in totaliteit, uw werk en ook de textielafdeling, over hoeveel mensen spreken we dan?

Wel, de Manta, als ik er gekomen ben in 1947, moogt ge rekenen dat er tussen de 1600 en de 1700 man werkte. Natuurlijk, ik heb daar de reorganisatie gezien. Dus iedereen werkte daar op een klein getouwke. Daar stond ge allemaal op elkaar. Dat was allemaal met drijfriemen, ik weet niet of dat ge u dat kunt voorstellen, zelfs onze stroom. Ieder getouw had een riem. Er was één "riemerij". En dan hebben ze gezegd, kom dat moet allemaal weg. En wij maakten nieuwe getouwen, die kleintjes moesten

allemaal plaats ruimen, en ieder getouw kreeg een elektrische motor, dus allemaal die riemen, dat ging allemaal weg, werd allemaal afgebroken. En dat was het begin van de modernisatie eigenlijk. En dat heeft jaren geduurd eer dat allemaal een beetje op punt was. Van de ene grote zaal, met riemen van zo breed, riemschijven van zo groot, naar een andere zaal, om daar weer zo een as te laten draaien, waar ook alles op werkte, van spoelmolens en al. En dat hebben wij gemoderniseerd. En ieder kreeg zijn eigen motor eigenlijk. Dus dat was een grote vooruitgang. Plus dat het dan veel minder mensen moesten zijn, op de duur, dat waren getouwen waar ze 2 dekens op weefden, zo groot waren die, vroeger waren dat schietspoelen van zo groot, dan waren het schietspoelen van zo groot. Ons spoelmolens die wij maakten, dat was dan ook voor die grote spoelen, die waren heel speciaal, en dat was een grote productie. Maar er moest maar 1 man aanstaan, aan 2 molens dan. En op de duur stond er maar 1 man aan 10 getouwen. Van zodra er een getouw stil viel, brandde er een lampje, en je moest maar weer een draad aanknopen en dat draaide terug. Dus dan zijn er veel, ik zeg niet buiten gesmeten, maar door de jaren af gevloeid. Dat wij toch nog in de jaren 70 toch nog met 700 800 man werkten, zeker. Misschien duizend.

23:18 Maar als je spreekt over zoveel man, dan was dat toch een stad op zich?

Hier was maar 1 ander fabriek meer in Waasmunster en dat was het tapijtenfabriek van Van Hoorick, dat later DESSO geworden is, en nu... dat ligt ook plat denk ik. Dus hier was geen nijverheid. Al van uren in de omtrek, kwam allemaal naar de Manta. Lokeren, Berlare, Zele, Hamme, Sint-Gillis, Stekene... dat kwam allemaal naar de Manta werken. De kleine boerkes hier, die kwamen op Manta werken. Een klein boerke met 2 3 koeien, en 2 varkens en ge kent dat. Die kwamen op Manta werken en die stonden liefst in ploeg, met de vroegen, konden ze een hele namiddag op hun land, of met de laten, dan konden ze een hele voormiddag op hun land zitten. Dat was allemaal van kort bij hier allemaal. Dus hier was niets... dat is het nu eigenlijk.

24:30 En de dekens, dat was eigenlijk het pronkstuk van de Manta hé?

Die dekens, dat was het pronkstuk van de Manta. De Solemio's was het pronkstuk van de Manta.

24:45 En vertel eens wat een solemio juist was...

De Solemio was een wollen deken, van echt zuivere wol, en die werd allemaal op aparte machines gedaan. Dus, als die geweven werden, dat was dikkere draad. Die werden wat vaster in elkaar gezet. En als die geweven zijn, moeten die gekaard worden, moet de wol opgetrokken worden. Die gaan dan naar een machine. Dat was allemaal speciaal. Bij een gewoon deken zijn dat metalen rolletjes, gelijk een kam, en die haken de wol er uit. Bij de solemio's was dat allemaal een natuurlijke... een chardon, dat is iets dat kwam uit het Zuiden van Frankrijk. Ge hebt distels, een distel dat kent ge hé? Wel die hebben in hun zaadhuls zo een prop. En allemaal die proppen werden zodanig geselecteerd, en die kwamen met grote kassen bij ons van het zuiden van Frankrijk. Die werden op een trommel gezet, een

grote trommel, allemaal apart, en die trokken de wol uit de solemio. Dan was er bij ons een Italiaanse ingenieur, en die zei: we moeten die spuiten. En die gingen over machines, dus een deken loopt over een machine, en die werd gespoten met lucht en vocht er in. Langs beide kanten. En die blies die wol die anders plat bleef liggen, schoon recht. En die krulde. En daar werd dan ook wat lavendel in gedaan, voor de reuk en de motten. Dus die lavendel-essence kwam ook uit het zuiden van Frankrijk. Die kwam bij ons toe in het centraal magazijn in glazen kannen, 20 liter, 25 liter, essence... maar dat is wel al het eindprocédé van de solemio. Dus die werden ook afgeboord met een velouren lint. Dus ze werden op maat gesneden, verschillende groottes, 2 op 2.20. 2.20 op 2.40. Ge kent dat. Die werden gesneden met de hand. Mensen met een schaar... alle dagen. Die gingen dan naar de stiksters voor af te stikken en ook voor dat lint er rond te stikken... Dan werden er wat draadjes afgeknipt. De kuisers dat ze zeggen. En dan was het deken af.

Want dat is nu iets wat ik niet 100 procent weet... ja, ze zijn gespoten voor ze gesneden worden, want ze moeten allemaal aan elkaar hangen. Dat zijn rollen van zo dik. Gaan over machines, werden gespoten. En die machines... we maakten dat allemaal zelf hé. Dus de atelier was voor dat soort dingen een ongelooflijke steun voor Manta. Eigenlijk heeft de atelier Manta groot gemaakt. Over die tijd was Manta groot.

28:27 En wat maakten ze daar nog behalve de solemios?

Ook gewone katoenen dekens voor het leger. Dweilen maakten we ook, maar niet de echte hedro. Manta had nog een brevet van hedro dweilen. Maar die werden... in Opwijk hadden we een fabriek ook, en de specialiteit was daar de dweilen maken. En dat was ook iets speciaal. Dweilen, stofdoeken, scho-teldoeken, en allemaal zo wat klein goed. Dat werd meest in Opwijk gemaakt. Dus wij maakten door de band anders niet als dekens. Maar van alle soorten. De solemios, de jaccarddekens. En daar werd dan ook een solden in gemaakt, een solden, dat is iets waar een lichtere plek in komt of zo, die werden allemaal gekeurd, en die gingen apart, die kregen ook geen velouren lint, de solemios die solden waren, die kregen ook maar een gewoon lint. En dan hebt ge de gewone katoenen dekens. Voor verhuizingen, mensen die een verhuis doen, zo van die katoenen dekentjes om hun meubelen te beschermen. Voor het leger hadden we regelmatig een contract voor minstens een paar honderdduizend dekens. En dat moest ook wel van een kwaliteit zijn. En dan kwamen die controleren. Mensen van het leger kwamen die controleren, komen zien hoe de grondstof is en al, en dan mochten we voort doen.

30:18

Wij maakten ook blauwe doeken, in blauwcotton, de indigo dat ze zeggen. Dat was een katoenen doek, en die werd zodanig met blauwsel donkerblauw gemaakt, en die moest afgaan, en dat was allemaal voor de Bedoeïenen ginder in de woestijn. Die mannen met die blauwe dinges... maar die moesten blauw afgeven. Dat werd ook gemaakt, maar dat was een zeer vuil werk. Wie daar in werkte, kreeg een speciale premie, omdat hij alle dagen... ja die mannen die kon je niet bekijken. Die zagen blauw van binnen ook denk ik.

31:07 Daarnet sprak je al de naam uit van de grote baas. Maar was de Manta een bedrijf van 1 iemand?

Mijnheer Henri De Lovinfosse is de oprichter van Manta. Met een paar ingenieurs alleen eigenlijk. En dat was mijnheer Haentjens. Van Lokeren. Dat was de directeur van de weverijen. Een hele goede mens. En een bekwame mens. Dus ook voor de kwaliteit van de dekens en op technisch gebied zal ik maar zeggen, een hele goeie. Dan hadden we een personeelsdirecteur. Dat was mijnheer Walgraeve of Walravens, daar twijfel ik aan. En die was de baas van de Manta. Maar dat was een hele strenge mens. Als die zei: gij begint hier niet, dan begint ge niet. Ze hadden wel een bepaalde dingetjes... als ge u kwam aanbieden... ge moest een katholiek zijn, ge moest van de CVP zijn of ge geraakte daar niet binnen. Ja, dat was een feit. Maar langs de andere kant... wij hebben daar dingetjes mee gemaakt, in de Paasweek, de Goede Week, dan kregen wij 2 tot 3 keer een preek van de witte paters, dan moesten we stoppen met arbeiden, met werken, moesten we naar de grote refter, en daar zaten we dan 1 uur, 2 uren, te luisteren naar een preek van de witte paters. Allemaal waar gebeurd hé. Dat heeft jaren geduurd hé. Langs de andere kant, met sinterklaas, dan deed madame de Lovinfosse, die spaarde wat opzij uit haar keuken zei ze, en die kocht alle speelgoed voor alle kinderen van al het personeel. Weer een groot feest hé. Dus dat was ook echt iets sociaal eigenlijk. Of dat nu van madame komt, of het komt van de grote hoop, dat blijft hetzelfde hé. Maar wij kregen het toch. Maar daar is dan een einde aan gekomen, ja de tijden beginnen wat te veranderen.

33:46 Heb je het zien verminderen?

Ja, ja! Tja... hoe zie je dat best verminderen? Ge wordt dat gewaar. Ik zal u 1 ding zeggen, van als mijnheer De Lovinfosse overleden is, plus zijn luitenant, mijnheer Haentjens, als die 2 weg waren, dan is het steil naar beneden gegaan, dat durf ik wel rechtuit zeggen. Die Walravens is dan ook gestorven. Dus dat zijn die 3 pionnen. Die weg hé, en dat was daar een cacafonie, echt. Dan wordt ge gewaar dat iedereen voor zijn eigen begint te werken.

34:40 Er was ook geen opvolging of zo? Een zoon die het kon overnemen?

Ja, jongen. Die hadden 2 zoons, maar – het is allemaal spijtig een mens mag dat allemaal niet zeggen – maar de grote baas, mijnheer Luc de Lovinfosse, zijn oudste zoon dus, dat was dé grote baas. Hij kon bijna geen Vlaams. Die kwam bijna niet in de fabriek. Dat mijnheer de Lovinfosse regelmatig alle weken eens door zijn fabriek liep hé. En die mocht je aanspreken, mijnheer, hier is iets niet juist, of dat gaat hier niet goed... maar mijnheer Luc...2 keer niks! En de chef van de aankoop was dan mijnheer Jean de Lovinfosse, een brave mens wel maar ook niet bekwam genoeg denk ik.

35:35 En was er dan ook minder vraag naar dekens bijvoorbeeld?

Ja, daar kan ik je eigenlijk niet op antwoorden, omdat ik altijd in de metaal gezeten heb.

35:47 – 36:45: geen toestemming voor gebruik – ruis in opname

36:45 En hoe was dat eigenlijk om daar te werken? Zijn het op de duur ook allemaal een beetje kameraden van elkaar, die arbeiders?

Wel, ik durf u zeggen, dus in de afdeling waar ik stond, het centraal magazijn en de atelier, dat lag tegen elkaar. Daar werd zo samen gewerkt hé. Ik durf zeggen, die hebben de Manta groot gemaakt. De atelier zelf. Daar werd zo samen gewerkt... iemand die sukkelde, dat bestond daar niet toen. Want er waren daar zware stukken, gietstukken van 500 kilo, 3 meter 2 meter een half lang, gietijzer, dus dat is subiet 500 kilo, en dan was dat nog met een ???, met de hand trekken, iedereen hielp elkaar. Geen problemen.

37:42 – 38:55: geen toestemming voor gebruik – ruis in opname

38:55 Maar je hebt er een groot deel van je leven door gebracht.

Ik heb er 39 jaar gewerkt!

38:59 Hoe blik je daar nu op terug?

Ik heb er met plezier gewerkt, tot de laatste 10 jaar.

39:14 Omdat je het zag naar beneden gaan?

Dat is het eerste al. Maar ten tweede, we kregen een nieuwe chef, op de afdeling bij ons, en die zegt tegen mij: gij moogt niet meer in de atelier komen. Hoe ik mag niet meer in de atelier komen? Ik doe het al 20 jaar. En het marcheert goed. Gij komt niet meer in de atelier! Gij geeft terug uw plans aan de meestergasten, en foert... Die atelier, die mannen werkten nog – ze moeten blijven werken – maar ze werden gewaar dat ze iemand misten. Dat durf ik zeggen! Na 5 jaar als die daar was, ik ga geen namen noemen, probeerde die daar weg te geraken.

40:02 – 40:59: geen toestemming voor gebruik – ruis in opname

40:59 Werkte jij er nog toen het failliet is gegaan?

Neen ik was drie jaar in pensioen al. Ik ben in vervroegd pensioen gegaan, ik was geopereerd in mijn hals en ik was een beetje... een beetje zwak aan het worden. En dan had ik gevraagd om in vervroegd pensioen te gaan.

41:25 En in welk jaar is het bedrijf failliet gegaan?

In '88. Eind 84, december '84 heb ik daar mijn laatste dag gewerkt. Ik heb '85 niet meer begonnen.

41:43 – 42:59: geen toestemming voor gebruik – ruis in opname

42:59 En de gebouwen, nu is alles gesaneerd?

Alles is weg. Behalve het bureel daar van voren, waar wij altijd gezeten hebben, dat is het bureel van de atelier. Dat staat er nog. Met die trapkes op daar en glazen vensters van voor. Dat is het enige dat er nog staat. Plus een magazijn, maar da's al verkocht voor een ander denk ik.

43:22 Want de rest heeft dan heel lang leeg gestaan, staan verkrotten.

Wel, eigenlijk dat kon mij geen dingetjes niet meer schelen wat er met Manta gebeurde. Ik was er toch weg. Ik heb er nog 1 keer geweest, maar dan loop je daar gelijk een hond in een kegelspel, want ge verlet iedereen, en er moet neig gewerkt worden, het is beter dat je daar niet komt.

Maar ik heb nog altijd... als ik iemand tegen kom van de atelier, hela Camiel! Weet ge het nog van vroeger.

Maar wij hadden... wij werkten echt, allemaal jonge mensen, geheel de atelier, ongelooflijk goed. En daar had ik veel deugd van. Ik ben er begonnen, ik wist van niks...

44:24 Dan volgt nog een technische uitleg van enkele minuten, die minder relevant is...